

محمد باقر انصاری

الغیبی مقالہ نویسی

www.ketab.ir

مرکز پژوهش‌های جوان | گروه سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی

الفتای فی‌الانویس: محمدباقر انصاری

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

طراح و گرافیک: مریم حسینی منصور

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: واژه‌پرداز اندیشه



کانون اندیشه جوان

شناسه: انصاری، محمدباقر، ۱۳۵۹. عنوان و نام پدیدآور: الفتای فی‌الانویس. محمدباقر انصاری: مشخصات اثر: تهران: کانون اندیشه جوان ۱۳۹۵. مشخصات ظاهری: ۸۴ ص. فروست: مهارت‌های طلبگی: ۱۶. شابک: ۱-۲۱۷-۱۵۹-۶۰۰-۹۷۸. وضعیت فهرست نویسی: فیای مختصر. یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است. یادداشت: کتابنامه، شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۷۲۷۱۶

تهران، نقاط بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲، ۸۸۵۰۳۳۴۱

همه حقوق محفوظ است

مقتضای مقامات عالی و فنی

فهرست |

۷	۱. اشارات
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: مسئله یابی و بنیان های پیش نگارش
۱۵	الف. چگونه «مسئله یابی» کنیم؟
۱۹	ب. چگونه با چشم، اندازه روشنی از «مسئله» برسیم؟
۱۹	۱. «هدف پیام» را بشناسیم
۲۲	۲. «مخاطب پیام» را بشناسیم
۲۷	۳. «کانال پیام» و ساختار آن را شناسایی کنیم
۳۱	فصل دوم: «مسئله پردازی» و «اختار علمی»
۳۳	الف. زنجیره گفتار و نظام ارتباطی «آژگان» بشناسیم
۳۵	ب. هر پرسش را در موقعیت آزمون، به بندرست تبدیل کنیم
۴۱	ج. به پرسش ها و محورهای هدف، نظمی و طاقی ببخشیم
۴۳	د. با بندنویسی و بندآرایی، زنجیره نوشتار را کامل کنیم
۴۶	هـ. برای هر بخش، «عنوان / تیترا» بسازیم
۴۹	۱. «عنوان» ها را متناسب با ساختار و دستور زبان گزینش کنیم
۵۴	۲. «عنوان» ها را راج بندی کنیم
۵۴	۲.۱. چگونه از راج بندی عددی / دهدهی استفاده کنیم
۵۵	۲.۲. چگونه از راج بندی حرفی - عددی استفاده کنیم
۵۶	و. برای مقاله، «چکیده» بنویسیم
۵۸	ز. با «مقدمه نویسی»، خواننده را همراه سازیم
۶۰	ح. «برایند و نتیجه» مقاله را گزارش کنیم

فصل پنجم: روش‌های تدوین و تنظیم متن	۶۳
الف. «منابع» مان را فهرست و تنظیم کنیم	۶۸
ب. ارجاعات درون متنی و برون متنی را متناسب به کار گیریم	۷۱
کتابنامه	۷۶

www.ketab.ir

اشاره

مرکز پژوهش‌های جدید با هدف تعمیق بنیۀ دینی، نخبه‌پروری، ارائه نظام‌واره فکری و معرفی «ایده‌های نو» به نسل نو، فعالیت می‌کند و مفتخر است با ارائه این اثر و آثار هم‌سر هم، در آبی، گره‌گشایی و پاسخگویی به اقتضائات و نیازهای فکری، فرهنگی و اجتماعی، مخاطب جوان، در قلمرو اندیشۀ اسلامی و نظام جامع دین داشته باشد.

این مرکز، زیرمجموعۀ پژوهش‌های فرهنگ و اندیشه اسلامی است و در کنار چهار پژوهشکده دیگر پژوهشگاه فعالیت دارد. تلاش‌های مؤثر مرکز در قالب گروه‌های علمی «بینش و اندیشه»، «مطالعات فرهنگی: اجتماعی»، «نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی»، «اخلاق، تربیت و روان‌شناسی»، «سنت‌ها، حوزوی و آداب طلبگی»، «ادب و هنر» و «دفتر ادبیات دینی» انجام می‌گیرد.

مرکز پژوهش‌های جوان در راستای خواست و علاقه مندان مخاطبان طلبه جوان، مجموعۀ «مهارت‌های طلبگی» را فراهم آورده است. این مجموعه تلاش می‌کند در ساخت‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی، علمی، اخلاقی، تربیتی، مهارت‌هایی متناسب با اقتضائات رفتاری و معرفتی طلاب جوان ارائه کند تا آنان را در نقش‌آفرینی مؤثر و مفید یاری نماید.

«الفبای مقاله‌نویسی» دفتری از فصل علمی این مجموعه است. نویسنده در این اثر تلاش کرده است گام به گام و با زبانی ساده، بنیادهای یک مقاله علمی

از مسئله‌یابی تا مسئله‌پردازی و ساختاردهی نهایی را بررسی نموده، طلبه را برای نگارش آن راهنمایی کند.

این مرکز با قدردانی از جناب آقای محمدباقر انصاری برای نگارش این اثر، به من تشکر از شورای علمی گروه، تلاش مجدانه مدیرگروه سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی حجت‌الاسلام محمدحسین پورامینی و همکاری ارزیابان گرامی حجت الاسلام، سیدعلی حسینی ایمنی و آقای رمضان علی تبار را ارج نهاده، صمیمانه راتنه^{۱۱} نقدها و پیشنهادهای خوانندگان تیزبین خود نشسته است.

مرکز پژوهش‌های جوان

مقدمه |

دانش خویش را نگارش درآر و در میان برادرانت گسترده دار و چون مرگت فرا رسد، نگاهش به هام، خویش برای فرزندان به ارث گذار، که مردمان را روزگاری در پیش است آموختار و حمد می ندارند به جز نوشتار.^۱

امام صادق علیه السلام

چه چیز باعث می شود در یک جمع و گنگوی دو یا سه نفره، یکی بیشتر مشارکت کند و دیگری یا دیگران کمتر؟ عدم آشنایی موضوع مطرح می شود، افراد - چنانچه از آنها خواسته شود - به فراخور و تناسب سطح معلومات و آگاهی شان درباره آن مسئله اظهار نظر می کنند. یکی، اطلاعات بیشتری دارد و دیگری کمتر و شاید به هیچ وجه در آن باره اطلاعاتی نداشته باشد، بنابراین مشارکت، نوع پاسخگویی و مشارکت این افراد هم متفاوت است: یکی موضوع را با مثال و مثال، نقل قول و آمار بسط می دهد و دیگری به بیان جمله یا جملاتی کوتاه کلی می بندد.

بنابراین وقتی موضوعی مطرح می شود و ایده و بعد مسئله را شکل می گیرد، آدمی بسته به علاقه یا حساسیت به آن، اظهار نظر می کند؛ گاهی نیز ناتوانانه، «تعهد» شکل می گیرد؛ یعنی با توجه به موقعیت و آسیب هایی که فرد احساس

۱. أَكْتُبُ وَ بُنْتُ عَلَمَكَ فِي إِخْوَانِكَ فَإِنْ مِتَّ فَأَوْرَثُ كُتُبَكَ بَنِيكَ فَإِنَّهُ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ هَزَجَ لَا يَأْنِسُونَ فِيهِ إِلَّا بِكُتُبِهِمْ (محمدين يعقوب كليني؛ اصول کافی؛ ج ۱، ص ۵۲).

• احادیثی که در پیشانی هر فصل آمده است، وامدار لطف دوست فرهیخته ام، عبدالرحیم موگهی است. از ایشان سپاسگزارم.

می‌کند یا تشخیص می‌دهد متوجه جامعه بومی یا جهانی خود و تک تک شهروندان است، خود را برای گفتن یا نوشتن در آن باره مسئول می‌داند. با این همه مسئله‌ای دیگر شکل می‌گیرد: «آنچه فرد می‌تواند درباره‌اش اظهار نظر کند و آنچه فرد می‌خواهد درباره آن اظهار نظر کند». در موقعیت دوم، فرد علاقه یا تمایل دارد، ولی احتمالاً اطلاعات کافی برای اظهار نظر ندارد. حتماً شما هم شنیده‌اید که: «حرف، باد هواست»؛ یعنی حرف یا کلام شفاهی ثبات و ماندگاری ندارد؛ اما همین‌رو همیشه سفارش کرده‌اند: «قیدوا العلم بالکتابه»؛ «علم را با نوشتن حفظ کنید».

توانستن با خواستن یکی نیست. اینکه می‌خواهیم درباره چیزی بنویسیم با آنکه می‌توانیم درباره چیزی بنویسیم، متفاوت است.

نوشتن می‌تواند برای انتقال اطلاعات، احساسات و تجربیات فردی و جمعی است. در یک نوشته، اعم از گزارش، مقاله و مانند آن، نویسنده، داشته‌های شخصی خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد. این علم یا دستاورد مشاهده، تجربه و آموخته‌های خود اوست و یا از آن دیگری است و نویسنده انتظار دارد که خواننده گسترش دهنده آن است.

یکی از انواع نوشتار که امروزه به سبب گسترش فناوری و توسعه مراکز علمی، پژوهشی، اهمیت بسیاری یافته است «مقاله» است. رونق مقاله در غرب از قرن هجدهم میلادی و در زبان پارسی و به شکل امروزی آن، از عصر مشروطه و با ظهور مطبوعات و فرهنگ‌نگاری پدیدار شد.

در گذشته و در ادبیات پارسی، مقاله به فصلی از کتاب یا آغاز

کتاب گفته می‌شد. همچنین اصطلاح «مقالات» برای کتاب‌هایی به کار می‌رفت که در آن گفتار کوتاه بزرگان گردآوری می‌شد؛ مانند مقالات شمس تبریزی و مقالات مولانا (فیه مافیه). این کتاب‌ها دربرگیرنده گزیده‌ای از سخنان عارفان و مشایخ است که از یک جمله یا یک بند نوشت (پاراگراف) تا چند صفحه را دربر می‌گیرند.^۱

امروز، «مقاله» (essay/ article/ research paper) به نوشتاری کوتاه از یک اساس صفحه گفته می‌شود که نویسنده با پیروی از ساختاری منطقی و شیوای روشن، دیدگاه‌ها، یافته‌ها و تجربه‌های ذهنی و عینی خود را در آن یک موضوع به بحث می‌گذارد.

مقاله‌ها را می‌توان بر اساس موضوع، هدف و روش پژوهش، به انواع گوناگونی تقسیم کرد؛ برای مثال برحاس موضوع، می‌توان آنها را به مقاله تاریخی، مقاله فلسفی، مقاله ادبی، ... از نظر هدف، مقاله آموزشی، ترویجی، توصیفی، توضیحی، تفسیری و ... از نظر روش، دانشنامه‌ای، علمی-پژوهشی، مروری و ... طبقه‌بندی کرد.

اما چگونه می‌توان یک ایده، موضوع، یافته، اندیشه و ... را در چارچوبی روشن و منطقی بیان و تبیین کرد؟ چگونه مقاله‌ای گویا، رسا و تأثیرگذار پدید آورد؟ در این نوشتار تلاش خواهیم کرد در سه فصل با زبانی ساده، در حد مجال و توان، گام به گام بنیادهای یک مقاله علمی را از مسئله‌یابی تا مسئله‌پردازی و ساختاردهی نهایی بررسی کنیم.^۲

۱. محمود فتوحی: *آیین نگارش مقاله علمی-پژوهشی*؛ ص ۱۲۰.

۲. برای آگاهی بیشتر، رک: همان، ص ۱۲۰-۱۲۹.

۳. پیشتر، گفتنی است: به سبب همپوشانی و مشترکات بسیار در آیین پژوهش، نگارش

در نوشتن، تعهد بالاتر از علاقه یا حساسیت است.

نوشتن شیوه‌ای برای انتقال اطلاعات، احساسات و تفکرات فردی و جمعی است.

مسئله آنچه در نوشتار پیش رو خواهد آمد، نمی تواند به طور کامل برآورنده انتظار مخاطبان برای مسئله یابی و مسئله پردازی یک مقاله علمی- پژوهشی باشد، اما در هر حال تلاش می کند با رویکردی آموزشی، طلاب و دانشجویان علاقه مند و پیگیر را با بنیادهای نگارش یک مقاله علمی، آشنا سازد. بی ادعا، با همین نگاه، نوشتار حاضر، «الفبای مقاله نویسی» نامگذاری شده است.

در پایان، این ناچیز را به همسر، به پاس بردباری هایش پیشکش می کنم و از همه دانشجویانم در کلاس ها و کارگاه های آموزشی و علمی تحقیق و مقاله نویسی علمی که با پرسش هایشان زمینه ساز شدن گیری این نوشتار شدند، سپاسگزاری می کنم. برای همه، تندرستی، سلامتی و کامیابی آرزو می کنم.

«مقاله نویسی»

نوشتاری کوتاه از یک تا سی صفحه گفته می شود که نویسنده با پیروی از ساختاری منطقی و شیوه ای روشن، دیدگاه ها، یافته ها و تجربه های ذهنی و عینی خود را درباره یک مسئله عرضه می کند.